

578

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ

(Τυποῦται δαπάνη τοῦ Δήμου Παλίων.)

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. Π. ΚΟΥΡΒΙΣΙΑΝΟΥ

1905

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 13 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1905

ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΚΩ ΝΑΩ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ

Κατ' ἐντολήν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Παλέων
τελουμένου μνημοσύνου

ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ

θαπόντος ἐν Κρήτῃ τῇ 9 Φεβρουαρίου 1905.

Ἔργον οὐ μόνον ὀφειλῆς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ συμβολῆς εἰς τὴν πατριὸν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ γενικωτέρας κοινωνικῆς σημασίας τυγχάνει ὁ ἐγκωμιασμός τῶν περικλεῶν νεκρῶν. Ἐξαιρέτως τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν διδάσκαλον τῶν λαῶν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Καὶ ὄντως ἡ περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἀξίας περιφανῶν ἀνδρῶν ἀνάμνησις καὶ διάλεξις, ἀποτελεῖ πάντοτε ἐθνικὴν ἀληθῶς διδασκαλίαν, ἐφ' ᾧ ἄριστα ἀπεφῆνατο ὁ Πολύβιος. « Καινοποιουμένης αἰετῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ ἀρετῇ φήμης, ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν καλῶν τι διαπραξαμένων εὐκλεία, γνῶριμος δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς μεταγενεστέροις, ἡ τῶν εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα γίγνεται δόξα. »

Εἰς τὸ πανελλήνιον πένθος ὅπερ τὰ μάλα δικαίως ἤγειρεν ὁ θάνατος τοῦ **ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ**,

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΟΥ λύπης ἀφάτου πληγείσα ἡ γενέτειρα τοῦ Δημοσίου γὰρ ἀνδρὸς ἀτιμωμένη ἐπὶ τῷ τέκνῳ αὐτῆς τούτου μνημοσύνην ἐπέκεινται νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ ἐπίσημως τὴν λύπην αὐ-

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 13 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1905

ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΚΩ ΝΑΩ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΤΣΕΛΗ

Κατ' ἐντολήν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Παλέων
τελουμένου μνημοσύνου

ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ

Θαπόντος ἐν Κρήτῃ τῇ 9 Φεβρουαρίου 1905.

Ἔργον οὐ μόνον ὀφειλῆς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ συμβολῆς εἰς τὴν πατριὸν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ γενικωτέρας κοινωνικῆς σημασίας τυγχάνει ὁ ἐγκωμιασμὸς τῶν περικλεῶν νεκρῶν. Ἐξαιρέτως τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν διδάσκαλον τῶν λαῶν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Καὶ ὄντως ἡ περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἀξίας περιφανῶν ἀνδρῶν ἀνάμνησις καὶ διάλεξις, ἀποτελεῖ πάντοτε ἐθνικὴν ἀληθῶς διδασκαλίαν, ἐφ' ᾧ ἄριστα ἀπεφῆνατο ὁ Πολύβιος. « Καινοποιουμένης αἰεὶ τῆς τῶν » ἀγαθῶν ἐπ' ἀρετῇ φήμης, ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν » καλῶν τι διαπραξαμένων εὐκλεία, γνῶριμος δὲ τοῖς » πολλοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς μεταγενεστέροις, ἡ » τῶν εὐεργετησάντων τὴν πατρίδα γίγνεται δόξα. »

Εἰς τὸ πανελλήνιον πένθος ὅπερ τὰ μάλα δικαίως ἔγειρεν ὁ θάνατος τοῦ **ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ**, ἔξωθεν ὑπολύπτης ἀφάτου πληγείσα ἡ γενέτειρα τοῦ **ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ**, ἡ τιμωμένη ἐπὶ τῷ τέχνῳ αὐτῆς τούτῳ, ὀφείλει νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ ἐπισημῶς τὴν λύπην αὐ-

ΙΑΚΩΒΑΚΕΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΑΛΕΩΝ

νομικῶν Ἑπτανησιακῆ γραμματολογία, τὸ οὐχὶ μὲν ἐκτενές ἀλλὰ περιεκτικώτατον καὶ κριτικώτατον ἔργον του, Μελέται τῶν ἀστικῶν νόμων τῶν Ἰονίων νήσων δημοσιευθὲν ἐν Ἀθήναις τὸ 1866, ἀριστον βοήθημα τῶν δικηγόρων, ἐν τῷ ὁποίῳ διὰ τῆς διακρινούσης τὸν κάλαμον αὐτοῦ σαφηνείας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἱστορικῆς βασιμότητος, διαλαμβάνει τὰ περὶ τῶν ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἐν Ἑπτανήσῳ πρὸ τοῦ 1841 ἀπὸ τοῦ νομοθετικοῦ κυκεῶνος τῶν ὁποίων ἐτῶν, ἐξήγαγεν ὡς οἶόν τε συμπεράσματα ἀσφαλῆ, πρὸς συνδυασμὸν τῶν πάλαι πρὸς τοὺς μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου τεθέντας εἰς ἐφαρμογὴν ἀστικῶν νόμων. Καὶ ταῦτα μὲν περίπου τὰ κατὰ τὸν συμπολίτην ὡς δικηγόρον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπίσης κοινωφελεῖ δράσει διετράνωσε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τὴν σθεναρότητα καὶ τὰς πατριωτικὰς αὐτοῦ κλίσεις. Πρωτοβουλία αὐτοῦ συνέστη ἐν Κεφαλληνίᾳ ἡ ἀσφαλιστικὴ Τράπεζα Ἀρχάγγελος, ἐξυπηρετήσασα τὴν ἐν τῇ νήσῳ πολυπληθῆ ναυτικὴν τάξιν. Τὸ 1869 ἡ ἐν ἐν λόγῳ Τράπεζα διοργανωθείσα εἰς ναυτικὴν πανελληνιον τοιαύτην, παρέσχε τῷ ἀνδρὶ διευθυντῇ αὐτῆς, ν' ἀναπτύξῃ ὅλην τὴν πρακτικότητα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν τοῦ χαρακτήρος, ἐν τῇ λήψει μέτρων ἅτινα ὑπεδείκνυον ἡ πλουτολογικὴ ἐπιστήμη καὶ αἱ ὑφ' ἧς διετέλει συνθήκας ἡ ἐν Ἑλλάδι ναυτιλία. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἑταιρεῖαι τότε δυσπίστως ἐχουσαι πρὸς τὸ ἐλληνικὸν ἐμπόριον, δὲν ἠσφάλιζον τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα, ὁ δὲ Ἀρχάγγελος ἀναλαβὼν τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν ναυτικῶν καὶ ἐμπορικῶν συμφερόντων ἐξυπηρετήσασα λίαν καὶ προήγαγε τὸν σπουδαῖον τοῦτον ἐθνικὸν κλάδον. Τὸ 1873 παραιτηθεὶς τῆς διευθύνσεως, ἐτράπη πλέον εἰς ἄλλας μελέτας καὶ δράσιν, ἀφοῦ πληθὺν πονημάτων σχετιζομένων πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐμπορείαν καὶ βιομηχανίαν ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ ἐτι ἔδρασεν, εἰς ἐκ τῶν σπουδαιότερων παραγόντων διατελέσας ἐν Ἑλλάδι τῆς βιομηχανικῆς καὶ τραπεζικῆς κινήσεως, ὡς ἰδρυτῆς, διευθυντῆς καὶ

σύμβουλος πολλῶν τοιούτων ἰδρυμάτων. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐδημοσίευσε ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ 1865 καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ Ἐπιστήμη τοῦ ἐμπορίου, δι' οὗ κατὰ τὸ κῦρος τῆς γνώμης τοῦ σοφοῦ καὶ φιλοπατρίδος δημοσιογράφου ἡμετέρου δὲ συμπολίτου ἀειμνήστου Θεαγ. Λειβαδά «ἐπλούτισε τὴν νεωτέραν ἡ ἐλληνικὴν γραμματολογίαν διὰ σθενίας καὶ διαρκούς ἡ πανδαισίας, διὰ συγγράμματος πρωτοφανοῦς ἐν Ἑλλάδι. Ὁ μετὰ προσοχῆς, λέγει, διεξερχόμενος αὐτὸ ἡ τοσοῦτον θέλγεται ὑπὸ τῶν σπουδαίων γνώσεων, ἧς ἡ ἀνευρίσκει ἐν ἐκάστη σελίδι, ὥστε ληληθότως ἔχεται ἡ ὅπως ἀναγνώση τοῦτο διαμίας, διότι προσήνεγκεν ὁ ἡ συγγραφεὺς θησαυρὸν πολυτίμον θεωρητικῶν καὶ ἡ πρακτικῶν γνώσεων, ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων, εἰς ἡ τοὺς περὶ οἰανδῆποτε ἐπιστήμην ἢ τέχνην σπουδάζον- ἡ τας καὶ τοὺς τυγχάνοντας ὅπως οὖν ἐλευθερίου ἀνα- ἡ τροφῆς. ἡ Τοιοῦτος ὑπῆρξε καὶ ἐν τῷ οἰκονομικῷ κλάδῳ ὁ κλεινὸς συμπολίτης. ἡ Ἀλλὰ δύο κυρίως εἶνε οἱ σπουδαιότεροι σταθμοὶ τῆς εὐγενούς, ἀπονήτου, πατριωτικωτάτης καὶ κοινωφελεστάτης ἐργασίας του, οἱ δύο τηλαυγέστεροι φάροι ἐξ ὧν ἐξέπεμψε τὰς ζωηρότερας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς ἀκτίνας, εὐλόγως δὲ διὰ τὴν δράσιν του ἐκείνην ἡξιώθη τῆς ἀμερίστου εὐγνωμοσύνης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. ἡ ἐννοοῦμεν τὸ νομοθετικοπολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον καὶ ἐξαιρέτως ἐν Κρήτῃ καὶ τὸν ὑπὲρ τὰς θρησκείας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πολυετῆ αὐτοῦ ἀγῶνα.

Ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ Ἀγγλικῆς προστασίας, ὁ ἀνὴρ διατελέσας ἐπ' ὀλίγον ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς διοικήσεως ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἀπέσχε πάσης ἄλλης ἐνεργου πολιτικῆς ὑπηρεσίας. Μὴ παραφερόμενος ὑπὸ νεανικοῦ ἡ ἐπιπολαίου ἐνθουσιασμοῦ, κατορθώσας ὡς ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ χαρακτήρος νὰ χαλιναγωγῇ τὸ φύσει ἄλλως αἰσθηματικὸν, μὴ περιορίζων τὴν φιλοπατρίαν εἰς τὴν ἐπερίωτον ἄωσον ἐτι, κατ' αὐτὸν καὶ τὴν κρίσιν ἐξόχων τῶν Ἑπτανήσου πολιτευτῶν, ἵνα πληρωθῶσιν εὐγενῶν ἄλλως καὶ πατριωτικῶν ἰδεωδῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐγ-

καίρῳ καὶ τῇ πρὸς τὸν κοινωφελῆ σκοπὸν λυσιτελεῖ ἐπιδιώξει, μὴ ἐλαυνόμενος καὶ ἐξ ἄλλων τυχόν ἀφετηριῶν προσωπικῆς φύσεως, ἐξ ἀνωτέρων δὲ λόγων καὶ ὀξυδερκῶς παρατηρῶν, ἠσπάσατο κυρίως τὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς τότε μερίδος φρονήματα, ἧτις μὴ ἀποστέρουσα τὴν Ἐνωσιν, ἐνόμιζε ταύτην πρόωρον, συντελεστικὰς δὲ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, τὰς βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ συντάγματος τοῦ 1817 καὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως, διαπαιδαγωγουμένου οὕτω τοῦ λαοῦ βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν. Συνεπῆς ὁ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ πρὸς τὰς ἀρχάς αὐτοῦ ταύτας εὐπάρρησιάστως ἐδημοσιογράφη περι τούτων, καὶ ὅταν ὁ ἐκτάκτως ἀποσταλεῖς τὸ 1858 εἰς Ἐπτάνησον Γλαδστων, ἠτεῖτο τὰς γνώμας ἀρχῶν καὶ πολιτῶν περὶ τοῦ ἐνωτικῆς ζητήματος, ὑπέβαλλε θαρρουντῶς μακροσκελέστατον ὑπόμνημα, μεστὸν πολιτικῆς περινοίας καὶ πατριωτισμοῦ εἰλικρινοῦς· καὶ ὑπῆρξαν μὲν οἱ κατακρίναντες τὸν ἄνδρα καὶ οἱ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ παρερμηνεύσαντες ἀλλὰ ἐκ τε τῆς ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας καὶ τῶν δηλώσεων αὐτοῦ τοῦ ἀπεσταλμένου, ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐσυκοφαντήθη.

Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐν γένει πραγμάτων ὁ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ δὲν ἦτο εὐχαριστημένος οὐδ' εὐελπὶς, ἐνεκεν τούτου καὶ ὑπουργικὰ χαρτοφυλακεῖα καὶ ὑποψηφιότητάς ἀπέκρουσε, δι' οὓς κατωτέρω θὰ εἴπωμεν λόγους. Ὄταν τὸ 1868 πολλοὶ ἐκ Πάλης προέτειναν αὐτὸν ὑποψήφιον κατὰ τὰς τότε βουλευτικὰς ἐκλογάς, ὅτε ὁ τόπος διετέλει ἀνάστατος κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀφομοιώσεως, καθ' ἧς ὡς γνωστὸν τόσον ἐρρωμένως ἀντέστησαν οἱ ἀείμνηστοὶ Ἰακωβάτοι, ἐδημοσίευσεν τότε ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς, δι' ἧς ἠρνεῖτο τὴν ὑποψηφιότητα, διότι μὴ βλέπων κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ ἐπιχειρημένους κατὰ τῆς θρησκείας κινδύνους ὡς ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀφομοιώσεως, δὲν ἔστεργεν εἰς τὴν κατὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν διατασσομένων ἀντιστάσιν καὶ τὴν ἐντεῦθεν διαταραχὴν τῆς δημοσίας τάξεως, καθ' ἃ ἐφρόνει ἢ μείζων τοῦ τόπου μερίς, καὶ

ἐκίνουν μὲν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τὰ Ἐπτανησιακὰ ἐν γένει ζητήματα, ἀλλὰ καὶ ματαιοπονίαν ἠγεῖτο τὴν ἐν τούτοις δρᾶσιν αὐτοῦ. Τῆς κομματικῆς ἰσχύος τῶν Ἰακωβάτων τότε μεσουρανοῦσης, ὁ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ ἀπέτυχεν μὲν ἀλλὰ τὸ 1885 ἡ ἐπαρχία ἐξελέξατο αὐτὸν αὐθις ἀπόντα καὶ ἀρνούμενον, βουλευτὴν διὰ καταπληκτικῆς πλειονοψηφίας. Τότε παραιτηθεὶς διετύπωσε διὰ φυλλαδίου τὰς περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, γενικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ὑπεράνω τῶν στενῶν καὶ τοπικῶν ἀπόψεων σκεπτόμενος, πεποιοθῶς ἐδόξαζεν ὅτι ἡ ἀτέλεια τοῦ συντάγματος δὲν συμβάλλεται εἰς τὴν ὁμαλίην καὶ νόμιμον διοίκησιν, ἐντεῦθεν φρονῶν ὅτι ἐπιβάλλεται παντὶ ἀληθεῖ πατριώτῃ ἀνητική πολιτικὴ, ἵνα διὰ τῆς ἀπὸ τῶν καλπῶν ἀποχῆς, ἐπέλθῃ ἡ παντελής τοῦ καθεστώτος δι' εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως νέκρωσις, καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης τροπὴ εἰς νέον πολιτικὸν σύστημα. Ἄν αἱ δοξασίαι τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου, ἐδικαιολογοῦντο ἐπιστημονικῶς καὶ ἦσαν τελεσφόροι, συνεπορεύοντο δ' ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοῦ λοιποῦ τοῦ ἀνδρὸς δημοσίου βίου, δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ σεβαστὸς συμπολίτης εἴληκετο ἐξ ἀδόλου ἀφετηρίας καὶ ἐκ ψυχικοῦ σθένους, ἐπιβάλλοντος αὐτῷ εἰλικρινείαν, παρρησίαν, καὶ αὐταπάρνησιν μεθ' ὅλον τὸν κίνδυνον τῆς ἀντιδημοτικότητος. Ἄλλ' ὁ πολιτικὸς τοῦ ἐριτίμου ἀνδρὸς βίος, ἐπεφύλασεν αὐτῷ εὐρυτέραν καὶ περιφανεστέραν δρᾶσιν ἐν Κρήτῃ, συνδέσαντι τὸ τιμημένον αὐτοῦ ὄνομα μετὰ γεγονότων γενικωτέρας ἐθνικῆς σημασίας. Ἀπὸ τοῦ 1866 ἐργασθεὶς ἐν Ἀθήναις ὡς μέλος τῆς Κρητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ σπουδαίως ὑπηρετήσας τὴν ἐπανάστασιν, ἠσθάνθη ἔκτοτε ἐξαιρετικὸν ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν τυχῶν τῆς μεγαλομάρτυρος νήσου ἐνδιαφέρον, δημοσιογραφῶν, ὁδοιπορικῶν καὶ παντοῦ τρόπῳ ὑπὲρ αὐτῆς ἐργασθεὶς. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐργασία ἀρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ 1879 ὅτε προσεκλήθη ἐκεῖ ἐκ Τεργέστης ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου Φωτιάδου πασᾶ, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν κατάρ-

τισιν τῶν νέων νομοθετημάτων. Τὸ μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Χαλέπας στάδιον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ διήρκεσε μόνον ἑξάμηνον, ἀλλὰ παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς μακροχρόνιον ἐργασίαν, τὴν κατάρτισιν δὴλον ὅτι τῶν νομοσχεδίων, ἅτινα δημοσιεύων ἵνα ἀκούσῃ τὰς κρίσεις τῶν νομομαθῶν, προκάλεσε καὶ τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Λαγιάρδου ὅπως τακτοποιήσῃ καὶ ὀργανώσῃ τὰ δικαστικά τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μικρασίας. Ἀλλὰ σπουδαιότερα ἐγένετο ἢ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐργασία τοῦ ἀνδρός, ὅτε πλὴν ἄλλων ἀνωτέρων θέσεων, ἐγένετο μέλος τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπείας. Τὰ ἐκτενῆ ὑπομνήματα αὐτοῦ πρὸς τε τὰς Δυνάμεις, τὰ ἑλλ. ὑπουργεῖα καὶ τὸν πρίγκηπα Γεώργιον, εἰσι τρανώταται ἀποδείξεις πολλῆς πολιτικῆς ὀξυδερκείας, συνετοῦ πατριωτισμοῦ καὶ σκοπιμότητος μέτρων. Τὸ 1897 διωρίσθη πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν καὶ μέλος τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς, ἠρνήθη ὁμως τὴν θέσιν τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀποκατάστασιν τὸ 1898 διωρίσθη αὖθις μέλος τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐκπόνησιν τῶν νομοσχεδίων ἐπὶ τοῦ Διοικητοῦ Βερόβιτς. Τότε ἀνέπτυξε τὸν ἐξαιρετικὸν ἐκεῖνον ὄντως ζῆλον καὶ τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν, διότι ἐν οὐχὶ μακρῷ χρόνῳ ἐξεπόνησε τὰ σχέδια τῶν μεταβατικῶν νόμων, τοὺς ὀργανισμοὺς τῶν δικαστηρίων, τὸν ἀστικὸν καὶ ποινικὸν νόμον καὶ τὰς δικονομίας. Ἡ ἐργασία αὕτη ἢ νομοθετικὴ καὶ ἐθνικὴ ἐπεκροτήθη ὑπὸ τοῦ νομικοῦ κόσμου καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὁ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ πολὺπειρος νομικὸς, πολυῖστωρ, γλωσσομαθὴς, βαθὺς ἐρευνητὴς τῆς Κρητικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν Κρητῶν φιλόπατρις εὐφυῆς, κριτικώτατος καὶ περινοῦστάτος πολιτικός, πολλὰ μελετήσας δὲ ἡμέτερα καὶ ξένα, ἀπεδείχθη δεξιότατα συνδυάσας τὰς ιδέας καὶ σχέσεις τῶν δύο τῆς νήσου πληθυσμῶν, προσδούς εἰς τὸ σύνολον τῶν νομοθετημάτων χαρακτῆρα χριστιανικῆς καὶ ἐθνικῆς νομοθεσίας. Πολλὰ τῶν νομοσχεδίων ἐκεῖνων ἐγένοντο νόμοι τοῦ γεσοσυστάτου κράτους. Μετὰ τὸ 1899

διωρίσθη δικαστικὸς σύμβουλος παρὰ τῆ ἀνωτάτῃ διευθύνσει τῶν οἰκονομικῶν, προαχθεὶς σύναμα καὶ εἰς πρόεδρον τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς, γενόμενος αὐτόχρημα ὁ ἄτλας πάσης πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἐργασίας καὶ ἡ ψυχὴ τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς, περὶ πολλῶν μεριμνήσας, πολλὰ κατορθώσας τὰ καλὰ καὶ ἀρρήκτως συνδεθεὶς πρὸς τὰς μέχρι σήμερον τύχας τῆς νήσου, κτησάμενος δ' ἐντεῦθεν κατὰ τὴν φράσιν διασήμου δημοσιογράφου διὰ τῶν πολυετῶν του τοιοῦτων ἀγώνων, τὴν ἀληθῆ ἰθαγένειαν τῆς Κρήτης, εἰ δὲ καὶ ἐνίοτε παρεξηγήθη καὶ ἐποτίσθη πολλὰς τὰς πικρίας, μένει πάντοτε ὁ εἰλικρινέστερος, ἐργωδέστερος καὶ πατριωτικώτερος ἐργάτης τῆς ἀναγεννηθείσης Κρήτης. Τὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ βασιμότητι, ἀπεμνημόνευσε ἐν τῷ ἱστορικοπολιτικῷ αὐτοῦ συγγράμματι Ἄπομνημονεῦμα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κρήτης, δημοσιευθέντα ἐν Χανίοις τὸ 1901, ἀρίστη συμβολὴ εἰς τὴν νεωτέραν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος ἱστορίαν.

Αἱ πρὸς τὸ ἔθνος γνωσταὶ ἐκεῖνατ ἐκδουλεύσεις τοῦ περικλειoῦς συμπολίτου συνεπορευόντο μετ' ἴσου ζήλου, καὶ ἐν παραλλήλῳ ἐργασία μακροχρονίῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἐπίσης πατριωτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ σπαδίου. Νομοθέτης καὶ πολιτικὸς σύναμα δὲ φυσιοδίφης καὶ θεολόγος, ἐξέπληττεν εὐλόγως διὰ τὴν ταυτόχρονον ἀφοσίωσιν καὶ προκοπὴν εἰς ἀντικείμενα ἄσχετα πρὸς ἄλληλα. Αἱ θρησκευτικαὶ μελέται ἀψηχόλησαν τὸν ἀνδρα ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν του ἐτῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Ὡς συμβαίνει δυστυχῶς παρὰ πολλοῖς νεανίαις, ἦκιστα γευσάμενοις παιδείας ἀληθοῦς καὶ ἐπιπολαίως, ἐκ προκαταλήψεως, πρὸς ἐπίδειξιν γνώσεων ἢ ἐκ πνεύματος νεωτερισμοῦ ἀγομένους, καὶ παρὰ τῷ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ ὡσαύτως, καθ' ἃ καὶ αὐτὸς ἀναφέρει, ἐγέννησαν ἱκανὰ ἀμφιβολία ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ιδέας καὶ τῶν δογμάτων ἐν γένει, ἀλλὰ δὲν ἀφήκε τὰς τὰς κυριαρχήσωσι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, διότι ἐπεδόθη εἰς

ειδικὰς μελέτας καὶ εἰς ἐκμάθησιν γλωσσῶν ἵνα προσρέξῃ εἰς συγγραφεῖς ξενογλώσσους καὶ μὴ ἀφήσῃ ἑαυτὸν ἀνυπεράσπιστον κατὰ τῆς ὑλοφροσύνης. Ἐν ταῖς μελέταις ὁμῶς αὐτοῦ δὲν προέβη ἐκ προκαταλήψεως, ἀλλ' ἐπέδιωξε νὰ κρίνῃ ἀνεξαρτήτως καὶ μορφώτῃ ἰδίᾳς πεποιθήσεις, προσδραμῶν εἰς τε τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ περιμαχῆτου ζητήματος γραφέντα. Τὰς μελέτας ταύτας ἐξηκολούθησε καὶ δικηγορῶν καὶ ἄλλα στάδια διανύων, παρακολουθῶν πᾶσαν ἐν Ἑσπερίᾳ ἐκτύλιξιν τοῦ ἀντικειμένου. Πεισθεὶς ὅτι ἡ ὑλοφροσύνη ἀντίκειται πρὸς τὰ διδάγματα καὶ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διατελεῖ ἐν πληρεστάτῃ πρὸς ταύτην ἁρμονία, ἐγένετο φιλόθρησκος, ἐποχὴν δ' ἀφῆκε τότε ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ εὐσεβὲς καὶ φιλακόλουρον μάλιστα αὐτοῦ. Παρὰ τοὺς Πανδέκτας καὶ τοὺς Κώδικας οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τὸ δικανικὸν βῆμα ὁ ναὸς, σὺν τῇ πολιτικῇ ἢ οἰκονομολογικῇ δράσει ἢ κατὰ τῶν ὑλιστῶν καὶ τῶν ἀντιχριστινῶν ἀμυνα. Μελέται αὐτοῦ τινες δημοσιευθεῖσαι τότε, προέδειξαν τὸν μέλλοντα νὰ διακριθῇ καὶ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο. Εἰς τὴν καταπαλέμησιν τοῦ σοβαροῦ ζητήματος, ἀνέπτυξεν ὄντως ὁ κλεινὸς συμπολίτης, ὄλην τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ ἐχρησιμοποίησε τῆς παντοδαπῆς αὐτοῦ σοφίας τὸν πλοῦτον, ἐν καλᾷ νευρώδει, γλαφυρῷ καὶ ἐνθουσιῶδει, ἐκλαϊκεύων διὰ τῆς μεθόδου τοῦ συγγράφειν καὶ τῆς ζηλευτῆς σαφηνείας, τὰ ὕψιστα φιλοσοφικὰ ζητήματα, ἀναλόγως ἐργαζόμενος πρὸς ὃν ἀντεμετώτιζε κίνδυνον. Καὶ ὄντως αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περισσότερον διαδοθεῖσαι, ὑπέσκαπτον οὐ μόνον τῶν θετικῶν δογμάτων τὸ κῆρυξ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὑπέρτερον θρησκευτικὸν συναίσθημα. Τὸ περὶ γενέσεως τῶν ὄντων ζήτημα, ὡς ὑπὸ τῶν ὑλιστῶν ἐξετίθετο, ἀνέτρεπε πᾶσαν περὶ ἀνωτέρου ὄντος παραδεδεγμένην ἰδέαν, τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἀνοργάνων ὄντων, καὶ κατεδίκαζεν ὡς ἀβάσιμον ὅλως τὸν

Χριστιανισμὸν. Διάσημοι φυσιοδίφαι οἱ Χέκελ, Βύχνερ, Μασσελότ, Δάρβιν, Ρενάν καὶ ἄλλοι πρωτηγωνίστουν, μέγας δ' ἐπεκρέματο ὁ κίνδυνος τῆς καταπτώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπίσης σοφοὶ ὁ Κατρεφᾶζ ὁ Ναβίλ, ὁ Ἐρδμαν κλ. ἀντετάσσοντο σθεναρῶς κατ' ἐκείνων. Ἡ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, ἐνθα τόσῃν ἤσκησαν ἐπίδρασιν διὰ τῶν αἰῶνων τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἐκπεμφθὲν χριστιανικὸν πνεῦμα, ἤτο ἐπέναγκες νὰ ἐνισχυθῇ ἐν τῇ πατρίᾳ πίστει ἀρρήκτως συνδεδεμένη πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, ἀντιμετωπιζομένης καὶ ἐνταῦθα τῆς προιούσης ὑλοφροσύνης. Δὲν ἐτίθεντο πλέον ἐπὶ τοῦ τάπητος αἱ διαφοραὶ τῶν δογμάτων, οὔτε ποῖα τὰ κατὰλληλα κατὰ τοῦ προσήλυτισμοῦ μέτρα. Τὸ ἔργον τῶν πάλαι πατέρων, τῶν ἱερῶν κηρύκων καὶ τῆς ἐπιστήμου ἐξουσίας ἢ δυνάμεις, δὲν ἦσαν ἐνδεδειγμένα πλέον. Ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας, διότι ἠμφισβητεῖτο ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Θεοῦ, ὑπεστηρίζετο ἡ αὐτόματος γέννησις, ἡ ψυχὴ ἐχαρακτηρίζετο μηχανικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ ὁ ἀνθρώπος γέννημα πρωτοπλάσματος διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ ἐπιλογῆς. Ἐν Ἀνατολῇ καὶ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, δὲν εὑρισκον δυστυχῶς αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι ἀπροπαρασκεύαστον πρὸς ριζοβολίαν τὸ ἔδαφος, διὰ τε τὸ ἀτελὲς τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως, τὴν περὶ τὰ ἱερά ἐν γένει ἀκηδεῖαν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν κατάπτωσιν τοῦ κλήρου. Ἐν περιστάσει τοιαύταις ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ πατριωτισμὸς, δεόν νὰ ἀντεπεξέλθωσιν καὶ πρωτοστατήσωσι πάνοπλοι. Τὸ ἔργον ὅπερ ἀνέλαβον τοσοῦτοι ἐν Ἑσπερίᾳ σοφοὶ, ἀνέλαβεν ἐν Ἀνατολῇ ὁ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ. Ἀπανθίσας ἀπὸ τῶν ἀνθυλιστικῶν καὶ ἀπολογητικῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ συστημάτων πᾶσαν γνώμην βραεῖαν, προσθεὶς δὲ καὶ ὅσας αἱ μακραὶ αὐτοῦ μελέται τῷ ἐνέπνευσαν τῆς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις, ἔγραψε μετὰ τόσου ἐνθουσιασμοῦ, προσέδωκεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ὑπερκοσμίων ἰδέας τοσαύτην ἐξαρσιν καὶ λυρισμὸν, ὑπερεμάχησε τοσοῦτον τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ἀπειργάσατο

διὰ τοσούτου ζήλου τὴν ψυχικὴν διαπαιδαγωγῆσιν καὶ σωτηρείαν, ὥστε παρίσταται ὡς ἀρχαῖος τῆς ἐκκλησίας πατὴρ καὶ ἀπόστολος, μεταδίδων θεῖον ὄντως πῦρ θεοσεβείας καὶ στερεῆς πίστεως. Ἐκτὸς πλείστων μικροτέρων διατριβῶν, καὶ διαλέξεων ὧν μακρὸς ὁ κατὰ λόγος, ὑπερήφανος ἢ νεωτέρα ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ γραμματεία, καταλέγουσιν ἐν ταῖς δέλτοις αὐτῶν, περιώνυμα τοῦ χαλκεντέρου ἀληθῶς τοῦ καλάμου χειριστοῦ συγγράμματα οἷα τὰ *E'uomo ed il materialismo*, 1882 ἐν Τεργέστη, *Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη* αὐτόθι 1884 καὶ *Ψυχολογικὰ μελέται*. Ἀθήνησι 1889, δι' ὧν ἐπιβάλετο τὴν στήριξιν τῆς ιδέας τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ὡς βάσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. *Περὶ γένεσως τοῦ ἀνθρώπου* — Ἀρμονία Χριστιανισμοῦ καὶ Ἐπιστήμης. Ἀθήνησι 1889 καὶ τὸ ἐν δευτέρα ἐκδόσει τοῦ *Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη*, συνεκδοθὲν *Δημώδης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπολογητικὴ*. ἐν Ἀθήναις 1899· δι' ὧν συμπεραίνει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς μόνος ἐκ τῶν θετικῶν θρησκευμάτων εὐρίσκεται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐδίδαξε τ' ἀληθῆ, καὶ ἡ Χριστολογία ἐν ἡ ἐκτενέστερον διαλαμβάνει περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου ὡς τελειότερου συστήματος, καὶ πλείσται ἄλλαι διατριβαὶ ὁμοίας ὕλης ἐν τῇ *Ἀναπλάσει* περιοδικῷ τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου, οὗ ἐγένετο ὁ ἀνὴρ, ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ ὁ κυριώτερος συνεργάτης, εἶνε δὲ εὐχάριστον ὅτι μετ' οὐ πολὺ θά προέλθωσιν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ἕτερα αὐτοῦ ἐκτενῆ ἔργα, ἢ περὶ ψυχῆς μονογραφία, ἢ *Θρησκεία καὶ ἠθικὴ* οὗ μέρη μόνον ἐδημοσίευσεν καὶ τὸ ὑπὸ θρησκευτικὴν ἅμα καὶ ἐθνικὴν ἐποψίν περισπούδαστον *Ὁδοιπορία εἰς Ἱεροσολήμ, εἰς ἁ ἀφιέρωσεν τὰ τελευταία τῆς ζωῆς του ἔτη, παρ' ὅλον τὸ ἄχος τῶν ἐτῶν καὶ τῆς ἄλλης ἐργασίας αὐτοῦ. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐπεβλήθη εὐλόγως εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην ἐξαιρέτως τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ἀνα-*

πόλης πληρώματος, ἀλλὰ καὶ ἐκτέσχετο φήμης δικαίας περὶ τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὑπὸ ἡμεδαπῶν καὶ ξένων σοφῶν, ἀπόδειξις τούτου αἱ τόσαι βιβλιοκρισίαι καὶ αἱ εἰς ξένας γλώσσας μεταφράσεις καὶ αἱ ἀπονεμηθεῖσαι αὐτῷ τιμαί. Ἄλλ' ἐξαιρέτως διὰ τὸ ἀναμφισβήτητον κύρος, δέον τὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα γνώμας τινας. Καὶ δὴ ὁ καθηγητὴς *Saver* εἶπε περὶ τοῦ ἔργου *Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη*. « Οἱ πλείστοι λέγει τῶν ἀναλαβόντων τὴν » κατὰ τῆς ὑλοδοξίας πάλιν, ἀληθοῦς γαγγραίνης τῶν » κοινωνιῶν, ἀντιτάσσουσι θρησκευτικὰ δόγματα, ὁ » *ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ* ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐχθρικόν ὄπλο- » στάσιον, ἔλαβε τὰ ἐχθρικά ὄπλα καὶ ἐπέσχε τὰ κέρα- » τα τοῦ ἐχθροῦ, πολέμει αὐτὸν ἀμειλίχτως δι' ἀκατα- » γωνίστου λογικῆς ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πεδίου. » Ἐτεροι κριταὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐν Ἑσπερία, παραβάλλουσι τοῦτον πρὸς τοὺς διασημοὺς *Bonafede*, *Κόντη*, *Filopanti*, *Naville*, *Δεμερξερῆ*, *Σατωβριάν* καὶ *Αὐγουστον Νικόλαον*. Ἐτέρος δεινὸς φιλόλογος καὶ κριτικὸς ὁ καθηγητὴς *Oddi* λέγει περὶ τῶν τριῶν ἀνθυλιστικῶν ἔργων τοῦ ἀνδρὸς τὰ ἐξῆς « Τῆς ἐμβριθεστάτης καὶ πάνυ εὐγλώτ- » του ἐπιστημονικῆς τριλογίας ταύτης, τὸ *Περὶ γέ- » νεσως τοῦ ἀνθρώπου* κυρίως, τυγχάνει ἀ- » ρισταύργημα εὐλαθείας καὶ ἐπιστήμης, νέα τῆς θρη- » σκείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ κιβωτὸς καὶ ὅπερ θά » μείνῃ ἐν τῶν θαυμασιωτέρων μνημείων, ἅτινα ἡ πί- » σις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη, ἐπέπνευσάν ποτε εἰς νοῦν » ἐπιστήμονος, εἰς καρδίαν φιλοσόφου. » Ἄλλῳ δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν καὶ τὸν βραχὺν μὲν ἀλλὰ περιεκτικώτατον καὶ πιστότατον χαρακτηρισμὸν τοῦ *ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ* ὡς ἀτόμου, ἑλληγος, θεολόγου καὶ φιλοσόφου, γραφέντα ὑπὸ τοῦ *Γαβριηλίδου*. « Ὁ *ΣΚΑΛ- » ΤΣΟΥΝΗΣ* λέγει, εἶνε διδάσκαλος ἠθικῆς, διδάσκα- » λος ἠθικῆς, ἐπὶ τοῦ ὁμοίου, εὐαγγελιστὴς τῆς θρησκείας τῆς ἀληθι- » νης, ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Ἐμπνευσμένος ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἑθνικοῦ. Συγγραφεὺν διὰ τοὺς φιλοσοφούντας. Ὅμι-

ΙΑΚΩΒΑΤΙΣΤΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚῆς ἘΡΧΑΓΓΕΛΙΚῆς ἀληθείας. Ἐμπνευσμένος ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἑθνικοῦ. Συγγραφεὺν διὰ τοὺς φιλοσοφούντας. Ὅμι-

» λῶν καὶ γράφων διὰ τοὺς μὴ φιλοσοφοῦντας. Ἄνα-
 » πληρῶν πενήτηκοντα ὁμοῦ ἰεροκήρυκας. Κάμωνων οὔτε
 » ὄλη ἢ θεολογικὴ σχολή. Κηρύττων τὴν ἀλήθειαν τὴν
 » κοινωνικὴν καὶ πονῶν νὰ τὴν ἐμπεδώσῃ. Χριστιανὸς
 » Ἕλληγ. Ὁ πρῶτος χριστιανὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πρῶ-
 » τος Ἕλληγ. Ὁ μὲ τὸν θερμουργότερον ἐνθουσιασμόν.
 » Ὁ μὴ ἐννοῶν ν' ἀφίγη ἀνεξελέγκτον τὴν πλάνην τῆς
 » κοινωνίας, τὴν διαφθείρουσαν πλάνην. Ἄς ἔβγουν
 » πέντε μόνον Σκαλτσούνιδες καὶ
 » βλέπομεν ἂν δὲν ἀναζητῆ ἡ ἑλληνικὴ
 » κοινωνία.»

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ συμπολίτης ἡμῶν ἐπεσπίαστο
 πρὸς ἑαυτὸν τὸν γενικὸν σεβασμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ
 τοῦ κόσμου τῶν λογίων ἐφ' ᾧ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἠθι-
 κοπολιτικῶν σωματείων τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς
 Ἑσπερίας, κατέλεξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐγκριτωτέ-
 ρων μελῶν των. Τὸν ἄνδρα ἐγέραιρον σχολαί, λόγιοι,
 πατριάρχαι καὶ σοφοί, τὸ δὲ ἡμέτερον πανεπιστήμιον
 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν προλύτην τῆς θεολογίας. Ὁ ΣΚΑΛ-
 ΤΣΟΥΝΗΣ τοιοιουτρόπως μὴ ἐκ καταγωγῆς ἀριστο-
 κράτης, ἐγένετο ὁ ἀληθῆς ἀριστοκράτης τῆς καρδίας
 καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς χριστιανικῆς πολιτείας, τοῦ
 διαπρεποῦς καλάμου καὶ τοῦ ἀχραιφνοῦς πατριωτισμοῦ.
 Σύμφωνας ἦτο καὶ ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος, αἰείποτε
 διατρανώσαντος αἰσθήματα φιλανθρωπείας, ἀμνησικα-
 κίας, μετριοφροσύνης, αὐταπαρνήσεως, ἀφιλοκερδίας,
 ὑπομονῆς, εὐθύτητος καὶ φιλοτιμίας, συζυγος δὲ σπά-
 νιος, συγγενῆς τρυφερότατος καὶ εὐεργετικὸς, φίλος
 προθυμότατος, ἐπαρουσίαζε σύνολόν ἐναρμόνιον καὶ
 καλλιτεχνικὸν ἐξόχου εὐγενοῦς χαρακτῆρος. Ἡ ἐν
 πᾶσι φιλεργία του ἦτο ἔκτακτος, ἡ σιλομάθεια ἀκα-
 τίσχετος, δὲν ἀφήκε δὲ τὸ βιβλίον εἰμὴ ὅταν ἔπαθε
 τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ὁ κάλαμός του συνετρίβη μικρὸν
 πρὸ τοῦ θανάτου του. Οὕτω βιώσας καὶ πολιτευσά-
 μενος δὲν ἀπέθανε βεβαίως πλούσιος, ἀλλ' ἐν γαλήνῃ
 καὶ λευκότητι συνειδήσεως, ὅτι οὐδὲν παρέλιπε τῶν κα-
 καθηκόντων, ἐργασθεὶς ὡς ἀληθῆς χριστιανὸς καὶ

Ἕλληγ, καταλιπὼν τῇ Ἑλλάδι πάση ἐξαιρέτως δὲ τῇ
 φουάσῃ, τὴν ἀγῆρω αἶγλην τοῦ κλεινοῦ του ὀνόματος.

Ἄνδρα τοιοῦτον δικαίως ἄς θρηγήσῃ ὁ Ἑλληνισμός.
 Ἡ μεγάληθυμος γενέτειρα αὐτοῦ Κεφαλληνία καὶ ἡ
 δευτέρα αὐτοῦ πατρίς ἡ μεγαλομάρτυς τῶν ἑλληνικῶν
 θαλασσῶν κόρη Κρήτη, ἄς ἀδελφωθῶσι θλίβουσαι
 ἀλλήλων τὰς χεῖρας ἐν κοινῷ πένθει εὐγνωμόνως ὀ-
 λοφυρόμεναι καὶ ἡ τοῦ Αἴνου ἐλάτη καὶ ὁ τῆς Ἰδῆς
 δικταμος, ἄς συνδεθῶσιν ἐν τῷ στεφάνῳ τοῦ ἐριτίμου
 πολίτου· σὺ δὲ νεωτέρα ἑλληνίς γεννεά, ἔχε εὐλαβέστα-
 τα πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ σὺ Κε-
 φαλληνιακὴ νεολαία ἐνατένισον μεθ' ὑπερηφανίας τὸ
 ἐκλαμπρον ἠθικὸν ἀνάστημα, καὶ κλῖνε γόνυ πρὸ τοῦ
 γεραροῦ ὀνόματος, κεντριζομένη καὶ ἐμπνεομένη εἰς
 ἀμίλλαν ἀρετῶν καὶ πατριωτικῶν πραγματικῶν ἐκ-
 δουλεύσεων, πρὸ τῶν τόσων ἐνδόξων ἡμῶν συμπολι-
 τῶν, πρὸ πάντων δὲ πρὸ τοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΚΑΛ-
 ΤΣΟΥΝΗΣ.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη σοφὲ καὶ ἐνδόξε συμπολίτα !
 Γαῖαν ἔχοις ἐλαφρὰν μεγάλη Χριστιανὲ καὶ Ἑλλην!

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

Ι Ο Ι Ε Τ Α Β Δ Χ Α Ι

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
 ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
 Π. ΠΑΤΡΙΣΤΕΥΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
Α1.52.Φ12.0026

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ**